"काकेभ्यो रक्ष्यतामन्नमिति बालोऽऽपि देशितः। उपघातप्रधानत्वात् न श्वादिभ्योऽपि रक्षति" मीमां० का०। "बीजदोषोपघातेन पण्ये दोषममुपागते" या० स्मृ०। ३अपकारे। "स्त्रीणाञ्च प्रेक्षणालम्भमुपघातं परस्य च" मनुः। ४इन्द्रियाणां स्वस्वकार्य्यजननासामर्थ्ये च "तथात्वञ्चेदिन्द्रियाणामुपघाते कथं स्मृतिः" भाषा०। इन्द्रियाणामुपघातश्च एकादशेन्द्रियभेदेन बाधिर्य्यादिभेदात् एकादशविधः। अशक्तिशब्दे ४७३पृ० विवृतिः। करणे घञ्। ५रोगे ६पापसमूहे च "रेतोरक्तगर्भोपघातः पञ्चगुणोजातकर्मणा प्रथममपोहति" अष्टाभिःसंस्कारैः गर्भोपघातात् पूतो भवति" हारीतः "उपघातः पापसङ्घः पञ्चगुणः पञ्चप्रकारः उपपातकजातिभ्रंशीकरसङ्करीकरणापात्रीकरणमलिनीकरणरूपपापपञ्चकसंघः" सं०त० रघु० "पाणिना मेक्षणेनाथ स्रुवेणैव तु यद्धविः। हूयते चानुपस्तीर्य उपघातः स उच्यते" गृह्यसंग्रहोक्ते ७होमभेदे। "अनुपस्तीर्येत्यनेन स्रुचि यच्चतुरावर्त्तं पञ्चावर्त्तं वा घृतोपस्तरणादिकं तदत्र नास्ति मेक्षणादिना सकृद् गृहीत्वा होमः" ब्र०त० रघु०। "चरौ तु बहुदैवत्यो होमः, स्यादुपाघतवत्" छन्दोग०।

उपघातक त्रि० उप+हन-ण्वुल्। १नाशके २पीड़के च काकशब्दस्य दध्युपघातकत्वेन काकाकाकोभयवृत्तिः, आलङ्कारिकाः "पुंसा सह समायोगो न स धर्मोपघातकः" भा०आ० ७३अ० "कथं सक्तून् ग्रहीष्यामि भूत्वा धर्मोपघातकः" भा०आश्व० ९० अ०।

उपघातिन् त्रि० उप+हन-णिनि स्त्रियां ङीप् १नाशके २पीड़के च "शस्त्रं पातयेन्मर्म्मसिराम्नायुसन्धीनां चानुपघाति" सुश्रु०।

उपघ्न पु० उप+हन-घञर्थे-क। आसन्ने आश्रये "छेदादिवोपघ्नतरोर्व्रतत्यौ" रघुः "पिप्रायाद्रिगुहोपघ्नान्" भट्टिः।

उपच(ज) त्रि० उपचिनोति उपजायते वा उप+चि-जन-वा ड। चान्तपाठे वृद्धिकारके जान्तः अनन्तरजाते। "व्रीहियवयोर्वा एतदुपचं (जं) यच्छमीधान्यं तद्व्रीहियवावेतेन भूयांसौ करोति" शत०ब्रा० १,१,१,१०। भाष्यकृता तु अत्र उपचमिति पठित्वा शमीधान्यम् तिलमाषादि उपचिनोति उपचम् अल्पमाषपिष्टेन मिश्रितं व्रीहिपिष्टं त्रिचतुरमामात् आरोपितम् उपचितं बहु भवतीति" व्याख्यातम्

उपचक्र पु० उपगतः सादृश्येन चक्रं चक्रवाकम् अत्या०स०। चक्रवाकसदृशे पक्षिभेदे "भृङ्गराजोपचक्राश्च लोहपृष्ठाः पतत्त्रिणः" भा०व० १५८अ०। "चकोरैरुपचक्रैश्च पक्षिभिर्जीवजीवकैः" भा० १७८अ०। तत्पुरुषे उपाद्द्व्यच्कत्वादन्तोदात्तः। सामीप्यादौ अव्ययी०। २चक्रस्य सामीप्ये ३चक्रे इत्यर्थे च अत्र चक्रशब्दो नानार्थः।

उपचक्षुस् न० उपगतञ्चक्षुर्दर्शनानुगुण्यार्थम् अत्या०स०। उपनेत्रे (चशमा) काचादिनिर्म्मिते दर्शनसाधने द्रव्यभेदे"

उपचतुर त्रि० उपगताश्चत्वारो यस्य प्रा०ब० गतलोपः डचोबाधकोऽच्। १चतुर्णां समीपवर्त्तिनि। चतुरस्य सामीप्यादौ अव्ययी०। २दक्षसामीप्यादौ अव्य०।

उपचय पु० उप+चि-भावे अच्। १वृद्धौ २उन्नतौ "स्वशक्त्युपचये केचित् परस्य व्यसने परे" माघः। "तदेतेषामस्मत्पुत्राणां ज्ञानोपचये भवन्तः प्रमाणम्" हितो० "षड्ऋतवो भवन्ति दोषोपचयप्रकोपोपशमननिमित्तम्" सुश्रु०। "षष्ठत्रिदशलाभाश्च लग्नादुपचयाः स्मृताः" इति ज्योतिषोक्ते ३लग्नात् षष्ठादिस्थानेषु च। [च।

उपचरित त्रि० उप+चर-क्त। १उपासिते २लक्षणया बोधिते

उपचर्म्म(न्) अव्य० चर्मणः सामीप्यादौ अव्ययी० वा अच्समा०। १चर्मसमीपे २चर्मणीत्यर्थे च उगतश्चर्म अत्या०स०। नान्तः। चर्मोपगते त्रि० स्त्रियां वा डाप् मनन्तत्वान्न ङीप्।

उपचर्य्य त्रि० उप+चर-कर्मणि यत् ततः उपशब्देन अवतरेत्यादिवत् सुप्सुपेति समासः सोपसर्गात्तु ण्यदेव स्यात्। १सेवनीये "ये च यैरुपचर्य्याः स्युर्नियमैस्तान्निबोधत"। उपचर्य्यः स्त्रिया साध्व्या सततं देववत् पतिः" मनुः "अग्निवच्चोपचर्य्या वै ब्राह्मणाः कुरुसत्तम!" भा०आनु०८अ०। २चिकित्सनीये च। भावे यत् तथा समासः। ३चिकित्सायाम् ४सेवने च न० [हला०

उपचर्य्या स्त्री उप+चर-भावे क्यप्। १सेवने २चिकित्सायां

उपचाकु त्रि० उप+चक प्रतीघाततृप्त्योः उण्। १प्रतिघातके २प्रीते च ततः बाह्वादि० अपत्यार्थे इञ्। औपचाकवि तदपत्ये पुंस्त्री०।

उपचायिन् त्रि० उपचिनोति उप+चि-णिनि स्त्रियां ङीप्। उपचयकारके वृद्धिकारके। "इतो वृद्धोपचायित्वात् शिशुं मामद्य योधय" भा०आश्व०७६अ०।

उपचाय्य पु० उपचीयतेऽग्निरत्र उप+चि-आधारे ण्यत्। यज्ञे इष्टकादिनिर्मिते अग्निधारणार्थे स्थलविशेषे "कथाभीरमसे नित्यमुपचाय्यवतां शुभे!" भट्टिः।

उपचार पु० उप+चर-घञ्। १चिकित्सायां, २सेवायां, "स मे चिरायास्खलितोचाराम्"। "उपचाराञ्जलिखिन्न-